

PIOTR MACIEJ DZIEMBOWSKI

Towarzystwo Genealogiczno-Heraldyczne w Poznaniu
dziembowskip@o2.pl
ORCID: orcid.org/0000-0001-8199-4403

**SPIS RZECZY POZOSTAŁYCH PO ŚMIERCI
AUGUSTYNA JAKUBA DZIAŁYŃSKIEGO,
WOJEWODY KALISKIEGO
Z DNIA 5 CZERWCA 1759 ROKU**

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SPLP.2021.004>

Streszczenie

W Bibliotece Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk znajdują się zbiory rękopisów związanych z historią rodziny Działyńskich. W jednym z takich zbiorów znajduje się dokument powstały w związku ze śmiercią Augustyna Działyńskiego (13 V 1759), wojewody kaliskiego – spis pozostawionych przez niego rzeczy. Ze spisu, datowanego na 5 czerwca 1759 roku, dowiadujemy się o jego ubiorze, ubiorze służby, rzeczach codziennego użytku, o ozdobach pomieszczeń, o instrumentach muzycznych i posiadanym ekwipunku jeździeckim. Ozdobienie większości tych rzeczy w srebro lub złoto, świadczy o stanie posiadania osoby zmarłej. Do spisu dołączono także wykaz zobowiązań wojewody oraz wysokość kosztów poniesionych w związku z jego pogrzebem. Artykuł uzupełniają portrety Augusta Działyńskiego i jego żony Anny z Radomickich oraz bogaty materiał genealogiczny.

Słowa kluczowe: *Działyński, genealogia, inwentarz, ruchomości*

*THE POST-MORTEM INVENTORY
OF AUGUSTYN JAKUB DZIAŁYŃSKI,
A VOIEVOD OF KALISZ FROM 5 JUNE 1759*

Abstract

The Kórnik Library of the Polish Academy of Sciences houses a large collection of manuscripts related to the history of the Działyński family. One of those collections contains a document created after the death of Augustyn Działyński (13 May 1759), a voievod of Kalisz, i.e. a post-mortem inventory. The inventory dated 5 June 1759 includes information on his attire, the garb of his servants, things of everyday use, decorations of his chambers, musical instruments and his horse-riding equipment. Most of these items were decorated with gold or silver which shows the wealth of the deceased. The inventory is complemented with a list of Działyński's liabilities and the funeral expenditure. The paper is illustrated with portraits of Augustyn Działyński and his wife Anna n^èe Radomicka as well as with extensive genealogical data.

Keywords: *Działyński, genealogy, inventory, movables*

W Bibliotece Kórnickiej Państwowej Akademii Nauk, w zbiorze rękopisów, znajdują się dokumenty dotyczące Augustyna Działyńskiego. W jednym ze zbiorów, sygn. BK 07235, znajduje się sporządzony po jego śmierci, przez jego żonę Annę z Radomickich, spis pozostawionych przez zmarłego ruchomości. Spis ten jest datowany na 5 czerwca 1759 roku. Dokonywanie spisów pozostawionych przez zmarłych ruchomości był w XVII i XVIII wieku powszechną metodą dla zabezpieczenia wszelkich roszczeń spadkobierców. Dokument ten wraz z testamentem, o ile został taki sporządzony, stanowił podstawę podziału majątku. Niekiedy był sporządzany wraz z oszacowaniem wartości spisywanych rzeczy. O ile testament był często uwierzytelniany w księgach grodzkich¹ lub miejskich w przypadku mieszczan, tak spisy pozostawały w rękach spadkobierców. Spora ilość tego typu dokumentów pozostaje w tzw. aktach podworskich, nie tak często przeglądanych, jak wszelkie księgi grodzkie, ziemskie czy miejskie.

Spisy ruchomości dają szerokie możliwości do prac badawczych dla poznania różnych aspektów życia w Polsce z okresu nowożytnego. Stanowią bogaty materiał o sprzęcie domowym i gospodarczym, ubiorze, wyposażeniu w broń, rzeczy

¹ Na ogół inwentarze uwierzytelniano w ciągu jednego roku (79 proc.), zob. A. Pośpiech, *Pułapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*, Letter Quality, Warszawa 1992, s. 70.

codziennego użytku zróżnicowane od posiadanego bogactwa, czy też rzeczy związane z osprzętem dla koni. Temat ten, jako edycja źródeł historycznych, doczekał się wielu opracowań, dotyczących pojedynczych spisów, często dołączanych do testamentów, natomiast brak jest opracowań zbiorczych². Inwentarze (spisy) są trudne w edycji ze względu na stosowany język, wyrazy, które wyszły z użycia, wtrącenia obcojęzyczne lub dziwne sformułowania językowe.

Augustyn Jakub Działyński h. Ogończyk był pierwszym dzieckiem Józefa³ i Marianny Katarzyny z Potulickich⁴. Ślub jego rodziców miał miejsce w Lubieszewie 2 listopada 1714 roku⁵. Augustyn urodził się w Kościelcu 28 sierpnia 1715 roku, ochrzczony został w tamtejszym kościele w dniu 31 sierpnia przez prebendarza kościeleckiego Marcina Leśnickiego. Chrzestnymi jego byli: Franciszek Zborowski i pani Pruchnicka⁶. Posiadał rodzeństwo:

- Marcina Andrzeja, urodzonego na zamku w Więcborku 14 listopada 1716 roku⁷, zmarłego w Lejda (Holandia) 15 września 1746 roku⁸,
- Adama Stanisława, urodzonego 7 maja 1718 roku, który zmarł po chrzcie i został pochowany w kościele farnym w Złotowie⁹,
- Magdalenę Małgorzatę, urodzoną w Złotowie 31 marca 1719 roku, ochrzczonej w Złotowie przez Aleksandra Działyńskiego¹⁰, kanonika gnieźnieńskiego w dniu 6 kwietnia 1719 roku¹¹, zmarłą w Wojnowicach 19 sierpnia 1743 roku.

² J. Pielas, *Inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty sandomierskiej z XVII-XVIII wieku – perspektywy i problemy metodologiczne przygotowywanej edycji źródłowej*, w: *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, t. 63, z. 4, wyd. Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2015, s. 629–635.

³ Józef Działyński, syn Pawła i Magdaleny Leszczyńskiej, więcej zob.: A. Boniecki, *Herbarz Polski*, wyd. Gebethner i Wolff, t. V, Warszawa 1902, s. 160.

⁴ Marianna Katarzyna Potulicka córka Adama Wawrzyńca, starosty borzechowskiego i Małgorzaty Czapskiej – zob.: S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, wyd. Gebethner i Wolff, t. XIV, Warszawa 1917, s. 308.

⁵ Biblioteka Kórnicka Państwowej Akademii Nauk (dalej: BK PAN), rękopisy, sygn. BK 00613, k. 199.

⁶ BK PAN, rękopisy, sygn. BK 07235, k. 1 – odpis aktu chrztu dokonany przez Franciszka Popowskiego prepozyta kościelskiego z dnia 29 maja 1749 roku. BK PAN, sygn. 00613, k. 199 – urodził się o godzinie dwunastej „w samo południe”.

⁷ BK PAN, sygn. BK 00613, k. 199. Urodził się o godzinie czwartej po południu.

⁸ Ib. K. 200v – ciało sprowadzone morzem i pochowane w kościele w Złotowie.

⁹ Ib. K. 199. Urodził się o godzinie ósmej po południu.

¹⁰ Aleksander Działyński (1693–1739), syn Pawła i Magdaleny Leszczyńskiej, brat Józefa, stryj dziecka. Więcej zob.: J. Korytkowski, *Prałaci i Kanonicy Katedry Metropolitalnej Gnieźnieńskiej, od roku 1000 aż do dni naszych*, t. I, wyd. Lange J. B., Gniezno 1883, s. 240–242. Po śmierci Aleksandra Działyńskiego został również sporządzony spis inwentarza – P.M. Dziembowski, *Inwentarz rzeczy ruchomych po biskupie Aleksandrze Działyńskim z 1739 roku*, w: *GENS Rocznik towarzystwa Genealogiczno-Heraldycznego*, Poznań 2018, s. 117–126.

¹¹ Ib. k. 199v. Urodziła się „o godzinie ósmej z rana”.

Od 1737/38 była żoną Wiktora Raczyńskiego, urodzonego przed 1698 rokiem, zmarłego ok. roku 1765¹²,

- Teresę Urszulę, urodzoną w Złotowie 20 października 1720 roku¹³, siostra zakonna – chórowa u Benedyktynek Sakramentek w Warszawie, zmarła 14 stycznia 1756 roku¹⁴,
- Annę Barbarę, urodzoną w Złotowie 16 lutego 1722 roku, zmarłą w Złotowie 17 maja 1723 roku¹⁵.

Augustyn wcześniej stracił rodziców, matka Marianna zmarła w Złotowie 19 sierpnia 1730 roku¹⁶, natomiast ojciec Józef zmarł 27 listopada 1735 roku¹⁷.

Już jako młody człowiek Augustyn próbował się włączyć w życie polityczne i gospodarcze kraju, starał się podnieść znaczenie swojej gałęzi rodu. Odbierany był przez współczesnych jako „światły i rozumny obywatel”¹⁸. W dość młodym wieku – mając 21 lat, został starostą nakielskim, nominację na to stanowisko otrzymał 27 kwietnia 1736 roku¹⁹, a 30 czerwca 1736 roku zgodę na jurysdykcję²⁰. W dniu 28 lutego 1739 roku otrzymał konsens królewski na przekazanie starostwa nakielskiego innemu Działyńskiemu²¹ [bratu Marcinowi]. Przekazanie to miało miejsce w 1742 roku²². Po przekazaniu starostwa nakielskiego został

¹² Więcej zob. P. M. Dziembowski, *Inwentarz rzeczy ruchomych po Magdalenie z Działyńskich Raczyńskiej z 1743 roku*, w: *GENS Rocznik towarzystwa Genealogiczno-Heraldycznego*, Poznań 2019, s. 147–154.

¹³ KB PAN, sygn. BK 00613, k. 199v. Jej chrzestnymi – chrztu na zamku w Złotowie udzielił Stanisław Marciński, byli: Stefan Łochocki, kasztelan rypiński i Konstancja z Ulatowskich Rydzynska [córka Stanisława i Joanny Mielcyanówny, 1 v. Stefan Przybyszewski, 2 v. Mikołaj Rydzynski]. Urodziła się „o godzinie szóstej z rana”.

¹⁴ S. Małgorzata Borkowska OSB, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. 2, *Polska Centralna i Południowa*, wydawnictwo DiG, Warszawa 2005, s. 87. Imię zakonne – Maria Brygida od Męki Pańskiej.

¹⁵ KB PAN, sygn. BK 00613, k. 199v. Jej chrzestnymi byli: brat Augustyn i siostra Magdalena. Pochowana została w kościele złotowskim. Urodziła się „w pół do dziesiątej z rana”.

¹⁶ Ib. K. 200. Marianna została pochowana w kościele w Złotowie 4 września 1730 roku, natomiast jej pogrzeb miał miejsce 11 grudnia 1730 roku. Zmarła „trzy kwadransy na godzinę dziesiątą w noc”.

¹⁷ Ib. K. 200. Pochowany został w kościele w Złotowie. Zmarł o wpół do ósmej z rana.

¹⁸ Więcej o Augustynie Działyńskim zob. biogram – W. Konopczyński, *Działyński Augustyn h. Ogończyk (1717-1759)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1948, t. VI, s. 79-79.

¹⁹ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD), Metryka Koronna, Księgi Pieczętne – Sigillata (dalej: MKKP), sygn. 25, s. 15 – zapis dotyczy konsensusu na odstąpienie starostwa przez Wojciecha Bnińskiego Augustynowi Działyńskiemu.

²⁰ Ib. – zezwolenie (konsens) dla Wojciecha Bnińskiego na scedowanie starostwa nakielskiego wraz z jurysdykcją.

²¹ AGAD, MKKP, sygn. 25, s. 89. Tutaj bez podania imion – „Działyński Działyńskiemu”.

²² Teki Dworzaczka, *Materiały historyczno-genealogiczne do dziejów szlachty wielkopolskiej XV-XX wieku*. Biblioteka Kórnicka (dalej: TD), Grodzkie Nakło nr 206, zapis 6916, w: <http://teki.bkpan.poznan.pl/> (10.06.2021) – „jurysdykcja Augusta Działyńskiego kończy się w środę po

podkomorzym wschowskim – nominacja 21 maja 1742 roku²³, a w 1750 roku wojewodą kaliskim – nominacja 29 sierpnia 1750 roku²⁴.

Portret Augusta Działyńskiego – olej na płótnie²⁵

święcie Trinitatis [pierwsza niedziela po Zielonych Świątkach, środa wypadła w 1742 roku 23 maja], a w poniedziałek po św. Jakubie [30 lipca] rozpoczyna się jurysdykcja Marcina Działyńskiego”.

²³ AGAD, MKKP, sygn. 26, k. 141v.; *Urzednicy wielkopolscy XVI-XVIII wieku. Spisy*, opr. A. Bieniaszewski, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1987, zapis 1287 – tutaj podana również data wyboru – 22 luty 1742 rok.

²⁴ AGAD, MKKP, sygn. 27, s. 191, 192. W „Kuryerze Polskim” nr 727, podano datę nominacji 26 sierpnia 1750 roku.

²⁵ Portret udostępniony za zgodą PAN Biblioteki Kórnickiej, będący w jej zbiorach – sygn. MK 3403. Obraz na płótnie, sporządzony ok. 1753 roku, o wymiarach 79x59,5.

Zdjęcie pałacu z początku XX w. – fot. ze zbiorów p. E. Tomkowiaka z Dopiewa

W dniu 1 października 1737 roku w Konarzewie²⁶ pojął za żonę Annę Radomicką, córkę Jana Antoniego (+1728), starosty generalnego Wielkopolski i dziedziczkę wraz z siostrą Franciszką, żoną Władysława Szołdrskiego, wojewody inowrocławskiego, dużej fortuny. W wyniku tego małżeństwa na drodze spadkowej siostr Radomickich i jako wiano otrzymał pałac w Konarzewie wzniesiony w latach 90. XVII wieku przez ich dziada Andrzeja Aleksandra Radomickiego, wojewodę poznańskiego.

Małżeństwo Augustyna i Anny doczekało się 14 dzieci, byli to:

- Marianna Weronika, ochrzczona w Konarzewie 15 października 1740 roku²⁷, zmarła w dzieciństwie²⁸,

²⁶ Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu (dalej: AAP), księga ślubów – Liber Copulatorum (dalej: LC) parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 102. Świadkowie: Maciej Mycielski, kasztelan poznański, Ludwik Szoldrski, wojewoda inowrocławski, Władysław Szoldrski, kasztelan łęczycki i Ludwik Chłapowski, podczaszy poznański.

²⁷ AAP, księga chrztów – Liber Baptisatorum (dalej: LB) parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 32. Chrztu udzielił ks. Kazimierz Józef Misiolowski, proboszcz konarzewski. Chrzestnymi byli: Stanisław Bogucki i Barbara Kurzeńska.

²⁸ Brak ksiąg zgonów parafii Konarzewo za okres: październik 1737 – sierpień 1751, nie pozwala na określenie daty zgonu.

- Franciszek Ksawery Jan Nepomucen, ochrzczony w Konarzewie 27 października 1741 roku²⁹, zmarł w dzieciństwie³⁰,
- Dorota Józefa, ochrzczona w Konarzewie 12 kwietnia 1743 roku³¹, zmarła w Konarzewie 12 marca 1763 roku³², pochowana w Pakości 26 kwietnia 1763 roku³³. Ślub 6 lutego 1760 roku w Konarzewie z Franciszkiem Czapskim, podkomorzym chełmińskim, urodzonym ok. 1742 roku, zmarłym w Warszawie 9(11) kwietnia 1802 roku³⁴,
- Nepomucen Neriusz Stanisław, ochrzczony w Konarzewie 12 maja 1744 roku³⁵, zmarł w dzieciństwie³⁶,
- Mateusz Ignacy Józef, ochrzczony w Konarzewie 10 września 1745 roku³⁷, zmarł w dzieciństwie³⁸,

²⁹ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 34. Chrztu udzielił ks. Szymon Ursiński, kanonik poznański. Chrzestnymi byli: Stanisław Bogucki, Marianna Strachowska, Chłapowski [Ludwik], pisarz ziemski w Poznaniu i Kwilecki [Łukasz], kasztelan łódzki.

³⁰ Przy zgonie Magdaleny Estery w 1752 roku podano, że pochowana przy braciach. Brak ksiąg zgonów parafii Konarzewo za okres: październik 1737 – sierpień 1751, nie pozwala na określenie daty zgonu.

³¹ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. 130/01, s. 38. Chrztu udzielił Kazimierz Józef Misiółowski. Chrzestnymi byli: Wiktoria Brudzevska i Jan Kaszyński (Kuszewski?).

³² AAP, LM parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 33.

³³ AAG, LM parafii Pakość, zespół nr 0181, sygn. AP 157/15, s. 112v.

³⁴ AAP, LC parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 108, 110. Świadczenie: Dorota Jabłonowska, wdowa, wojewodzina rawska [babka panny młodej], Czapski, wojewoda chełmiński i Jabłonowski [Antoni Barnaba – brat przyrodni matki panny młodej Anny Działyńskiej z Radomickich], kasztelan międzyrzecki; A. Mańkowski, *Czapski Franciszek Stanisław Kostka h. Leliwa (+ 1802)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1938, t. IV, s. 183, 184 – tutaj data zgonu 9 kwietnia.; w aktach parafii św. Krzyża w Warszawie, podana data zgonu 11 kwietnia 1802 rok i wiek 60 lat, przyczyna śmierci – paraliż, zob.: Internet strona genealodzy.pl, <https://metryki.genealodzy.pl/metryka.php?ar=9&zs=9243d&sy=516&kt=1&plik=006.jpg#zoom=1&x=1998&y=530>.

³⁵ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 40. Chrztu udzielił Kazimierz Józef Misiółowski; chrzestnymi byli: Stanisław Bogucki i panna Wiktoria Brudze(w)ska.

³⁶ Przy zgonie Magdaleny Estery w 1752 roku, podano, że pochowana przy braciach. Brak ksiąg zgonów parafii Konarzewo za okres: październik 1737 – sierpień 1751, nie pozwala na określenie daty zgonu.

³⁷ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 42. Chrztu udzielił ksiądz Krzysztof Otto. Chrzestnymi byli: Stanisław Bogucki i Wiktoria Brudze(w)ska.

³⁸ Przy zgonie Magdaleny Estery w 1752 roku, podano, że pochowana przy braciach. Brak ksiąg zgonów parafii Konarzewo za okres: październik 1737 – sierpień 1751, nie pozwala na określenie daty zgonu.

- Brygida Jadwiga Teresa, ochrzczona w Konarzewie 8 października 1746 roku³⁹, zmarła w Konarzewie 10 września 1762 roku⁴⁰, była żoną Michała Czapskiego ostatniego wojewody malborskiego⁴¹, urodzonego ok. września 1723 roku, zmarłego w Koniecpolu 25 grudnia 1796 roku⁴²,
- Franciszek Kosma Damian Józef Walenty, ochrzczony w Konarzewie 8 października 1747 roku⁴³, zmarł w dzieciństwie⁴⁴,
- Nepomucena Franciszka, ochrzczona w Konarzewie 15 kwietnia 1749 roku⁴⁵, zmarła poza granicami Polski 30 czerwca 1779 roku⁴⁶. Ślub w Konarzewie 19 lutego 1764 roku z Teodorem Koźmińskim, wojewodzie kaliskim⁴⁷, urodzonym 9 października 1732 roku, zmarłym w Swarzędzu 16 kwietnia 1778 roku⁴⁸,
- Magdalena Estera, ochrzczona w Konarzewie 15 lipca 1750 roku⁴⁹, zmarła w Konarzewie w styczniu 1752 roku⁵⁰,

³⁹ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 45. Chrztu udzielił Kazimierz Józef Misiółowski. Chrzestnymi byli: Marcin i Helena – ubodzy (*pauperes*) w asystencji Antoniego Wrońskiego i Wiktorii Brudzewskiej.

⁴⁰ AAP, Księga zmarłych – *Liber Mortuorum* (dalej: LM) parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 31, 32. Pochowana w Pakości 30 września – Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, LM parafii Pakość, zespół nr 0181, sygn. AP 157/15, s. 111.

⁴¹ A. Mańkowski, *Czapski Michał (ur. 1702)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1938, t. IV, s. 191, 192.

⁴² Archiwum Diecezjalne w Kielcach, księga zgonów parafii Koniecpol 1764-1799, sygn. 412, s. 309 (319). Zmarł w wieku 73 lat, 2 miesiące i 5 tygodni, pogrzeb 29 grudnia 1796 roku.

⁴³ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 47. Chrztu udzielił ks. Krzysztof Otto. Chrzestnymi byli: Wiktoria Brudzewska i ojciec Krzysztof Otto.

⁴⁴ Przy zgonie Magdaleny Estery w 1752 roku podano, że pochowana przy braciach. Brak ksiąg zgonów parafii Konarzewo za okres: październik 1737 – sierpień 1751, nie pozwala na określenie daty zgonu.

⁴⁵ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 50. Chrztu udzielił ks. Kazimierz Józef Misiółowski. Chrzestnymi byli: Marcin Obrajek i Jadwika Czechniaczka (nie szlachta).

⁴⁶ AAP, LM parafii Swarzędz, sygn. PM 291/01, s. 223. Zapis dotyczy pogrzebu, który miał miejsce 17 lutego 1789 roku, zgodnie z wolą zmarłej, podano również datę miesięczną zgonu.

⁴⁷ AAP, LC parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 114.

⁴⁸ AAP, LB parafii Swarzędz, sygn. PM 291/01, s. 194. Tutaj też podana data urodzenia. Pochowany 30 kwietnia 1778 roku.

⁴⁹ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 52. Chrztu udzielił Łukasz Głowicki, prepozyt stęszewski. Chrzestnymi byli: Franciszek Skurzewski, oberleutnant z Poznania i Wiridiana z Bnińskich Raczyńska, kasztelanowa santocka [żona Leona Raczyńskiego].

⁵⁰ AAP, LM parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 22 – bez podania wieku i daty dziennej. Informacja, że pochowana przy swoich braciach.

- Marianna Katarzyna, ochrzczona w Konarzewie 14 listopada 1751 roku⁵¹, była żoną Justyniana Hilzena, generała majora wojsk litewskich i starosty marienhauskiego⁵², zmarłego w Dagdach na Litwie 27 września 1778 roku⁵³,
- Barbara Teofila, ochrzczona w Konarzewie 27 października 1752 roku⁵⁴, zmarła w Konarzewie 12 listopada 1752 roku⁵⁵,
- Józef Franciszek Ignacy Adam, ochrzczony w Konarzewie 15 września 1754 roku⁵⁶, szef X regimentu pieszego wojsk koronnych, zmarł w Żytomierzu w listopadzie 1797 roku⁵⁷. Ślub ok 1783 roku ze Szczęsną Woroniczówną⁵⁸, urodzoną ok 1770, zmarłą 1831⁵⁹,
- Stanisław Kostka Jerzy Jan Nepomucen Józef z Tolentino, ochrzczony w Konarzewie 1 listopada 1755 roku⁶⁰, zmarł w Konarzewie 24 kwietnia 1756 roku⁶¹,
- Szymon Tadeusz Ksawery Piotr de Alcantary Walenty Rafael, urodzony w Konarzewie 24 października 1756 roku⁶², ochrzczony w Konarzewie 29 października 1756 roku⁶³, senator-wojewoda Księstwa Warszawskiego i Królestwa

⁵¹ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 61. Chrztu udzielił Kazimierz Józef Misiołowski. Chrzestnymi byli: Antoni Jabłonowski z żoną i księżna Dorota Jabłonowska, wojewodzina rawska [Dorota z domu Bronisz, babka dziecka, matka Anny z Radomickich Działyńskiej, żona Stanisława Wincentego Jabłonowskiego].

⁵² A. Boniecki, *Herbarz Polski*, wyd. Gebethner i Wolff, t. VII, Warszawa 1904, s. 279.

⁵³ *Encyklopedia Powszechna*, nakład i druk S. Orgelbrand, t. XII, Warszawa 1863, s. 385.

⁵⁴ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 59. Chrztu udzielił ks. Kazimierz Józef Misiołowski. Chrzestnymi byli: Franciszek Bronisz, pisarz pyzdrowski i Franciszka z Radomickich Szoldrska, wojewodzina inowrocławska [pop. Szoldrska, żona Władysława Szoldrskiego, siostra matki dziecka – Anny Działyńskiej z Radomickich].

⁵⁵ AAP, LM parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 23. Pochowana przy braciach.

⁵⁶ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 63. Chrztu udzielił ks. Kazimierz Józef Misiołowski. Chrzestną była Ludwika Rzeszotarska.

⁵⁷ Więcej zob.: S. Kieniewicz, *Działyński Ignacy Józef Franciszek Adam (1754–1797)* w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1948, t. VI, s. 80.

⁵⁸ K. Pułaski, *Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy*, t. II, wyd. DiG, Warszawa 2004, s. 280.

⁵⁹ Potocki S., *Genealogia kórnickiej linii Działyńskich*, w: *Pamiętnik biblioteki Kórnickiej*, wyd. Polska Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka, Kórnik 1976, z. 12, s. 264.

⁶⁰ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 67. Chrztu udzielił ks. Kazimierz Józef Misiołowski. Chrzestnymi byli: Szymon Waber, kaznodzieja Societatis Jesu i Dorota Działyńska, wojewodzianka kaliska [siostra dziecka].

⁶¹ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 24 – określony jako „dziecko” Augustyna Działyńskiego, bez podania imienia.

⁶² Więcej zob.: W. Dworzaczek, *Działyński Ksawery Szymon Tadeusz (1756–1819)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1948, t. VI, s. 88–89.

⁶³ AAP, LB parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 70. Chrztu udzielił ks. Szymon Waber z Societatis Jesu. Chrzestnymi byli: ojciec Otto, teolog i Brigida Działyńska [siostra dziecka].

Polskiego, zmarł w Konarzewie 13 marca 1819 roku⁶⁴. Ślub z Justyną Dzeduszycką, urodzoną w 1764 roku, zmarłą w Dreźnie 30 czerwca 1844 roku⁶⁵.

Augustyn Działyński zmarł w Konarzewie 13 maja 1759 roku⁶⁶, jego ciało zostało przetransportowane w dniu 28 maja procesją przez Poznań do Pakości⁶⁷ i tam pochowane u Reformatorów w dniu 31 maja 1759 roku⁶⁸. W dniu 18 września 1759 serce Augustyna Działyńskiego zostało złożone w kościele jezuitów w Poznaniu⁶⁹. Po śmierci Augustyna, jego żona Anna z Radomickich wyszła powtórnie za mąż ok. 1767/1768 roku za Władysława Gurowskiego, marszałka nadwornego litewskiego⁷⁰. Anna zmarła 17 maja 1812 roku w Pałacu Działyńskich w Poznaniu, pochowana w Konarzewie 20 maja 1812 roku⁷¹.

⁶⁴ AAP, LM parafii Konarzewo, sygn. PM 130/06, s. 102, 103 (stara nr 84–85), nr aktu 13/1819. Zmarł w wieku 63 lat na „zapalenie piersi”. Pochowany 17 marca 1819 roku. W. Dworzaczek, *Działyński Ksawery Szymon Tadeusz (1756–1819) w: Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1948, t. VI, s. 88–89. Tutaj data zgonu 13 marca 1819 roku.

⁶⁵ AAP, LM parafii Konarzewo, sygn. PM 130/11, s. 6–7 (inna 12–13). Pochowana 15 lipca 1844 roku. Informacja, że zmarła w Dreźnie.

⁶⁶ AAP, LM parafii Konarzewo, sygn. PM 130/01, s. 29.

⁶⁷ *Kroniki Staropolskie, Kronika Reformatorów Poznańskich*, opr. Jacka Wiesiołowskiego, Salezego Bogumiła Tomczaka O[rdo] F[ratrum] M[inorum] i Grzegorza Antoniego Wiśniowskiego OFM, Wydawnictwo Miejskie, Poznań 2006, s. 164 – tutaj skrócony opis procesji.

⁶⁸ AAG, LM parafii Pakość, zespół 0181, sygn. AP 157/15, s. 95. Tutaj informacja, że chorował na ból głowy i astmę. Ciało złożono do grobu 30 maja wieczorem, natomiast pogrzeb miał miejsce 1 czerwca. Opisanie uroczystości zob.; B. Roszkowski, *Widok żalobny dwóch znakomitych pogrzebów; ś. P. Jaśnie Wielmożnego Pana Jegomości Pana Augustyna na Kościelcu y Działyniu Chrabi Działyńskiego, wojewody kaliskiego, kawalera Orderu Orła Białego, konwentu Pakoskiego Wielebnych OO. Reformatorów Fundatora y Syndyka Apostolskiego, w dziedzicznym fundacji swojej grobie Roku Pańskiego 1759, dnia 1. Czerwca pochowanego i przy godnej pamięci ojcu swoim roku pańskiego 1762, dnia 30. Września pogrzebioney ś. P. wielmożnej pani Jejomości pani Brygitty z Działyńskich Czapski, wojewodziny malborskiej, starościny kościelniczki*. Drukarnia akademicka, Poznań 1762 (?).

⁶⁹ *Kronika Staropolska. Kronika Reformatorów Poznańskich*, opr. Jacka Wiesiołowskiego, Salezego Bogumiła Tomczaka OFM i Grzegorza Antoniego Wiśniowskiego OFM, Wydawnictwo Miejskie, Poznań 2006, s. 164. Z tej okazji zostało wygłoszone przez księdza Józefa Płochockiego i wydane drukiem kazanie pogrzebowe.

⁷⁰ Więcej zob.: W. Konopczyński, *Gurowski Władysław Roch h. Wczele (ok. 1715–1790)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków 1960–1961, t. IX, s. 171–173.

⁷¹ TD, Metrykalnia, zapis 51621 – księga metrykalna Kórnik, pochowana w Konarzewie 20 maja 1812 roku.

Portret Anny z Radomickich Działyńskiej – olej na płótnie⁷²

Do naszych czasów nie zachowały się w kościele Konarzewskich żadne nagrobki czy też epitafia Działyńskich. Po przebudowie kościoła pod koniec lat 70. XVIII wieku przez Władysława Gurowskiego i jego żonę Annę z Radomickich Działyńskiej, szczątki jej dzieci zostały umieszczone w nowej krypcie⁷³. W roku 1965 nastąpiła adaptacja krypty pod prezbiterium dla celów liturgicznych⁷⁴ i prawdopodobnie wówczas zostały usunięte ewentualne nagrobki i inskrypcje.

Jedyną rzeczą świadczącą o bytności Działyńskich w Konarzewie jest zachowana do czasów obecnych figura z piaskowca św. Jana Nepomucena z 1745 roku. Na cokole kartusz z widocznym herbem Ogończyk (Działyńskiego) i Kotwicz (Radomickiej).

⁷² Portret udostępniony za zgodą PAN Biblioteki Kórnickiej, będący w jej zbiorach – sygn. MK 3284. Obraz na płótnie, sporządzony ok. 1759 roku, o wymiarach 240x171.

⁷³ Świadczą o tym zapisy przy aktach zgonów w księdze metrykalnej parafii Konarzewo.

⁷⁴ *Katalog zabytków sztuki w Polsce, Dawne województwo poznańskie, Dawny powiat poznański*, pod red. T. Ruszczyńskiej i A. Sławskiej, t. V, z. 20, PAN, Instytut Sztuki, Warszawa 1977, s. 15.

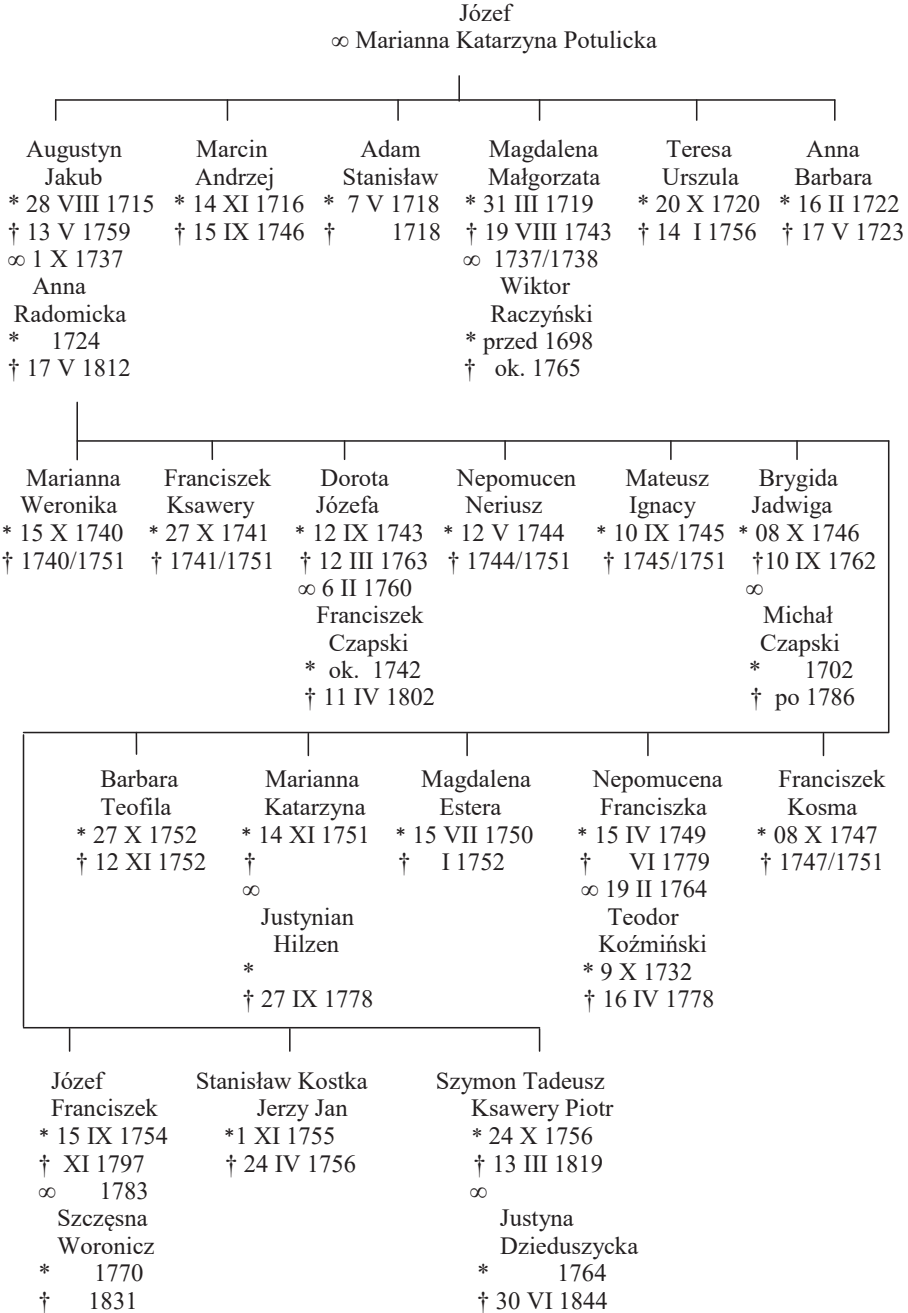
Figura św. Jana Nepomucena w Konarzewie – fot. archiwum autora

Przedmiotowy spis został najpierw sporządzony w brudnopisie – każda karta na końcu tekstu podpisana przez Annę Działyńską⁷⁵. Na podstawie tego brudnopisu sporządzono oryginał⁷⁶ już bez podpisu osoby spisującej. Spis zawiera rzeczy umieszczone w 17 skrzyniach. W skrzyni pierwszej znajdują się głównie siodła, uprząż końska, broń biała. W skrzyni drugiej, trzeciej, czwartej i siódmej – odzież noszona przez osobę zmarłą. W piątej, szóstej, ósmej i dwunastej – kilimy, kobierce, pawilony, kapelusze. W dziewiątej, dziesiątej i jedenastej – skóry, kotary, przykrycia. W trzynastej sprzęt do odprawiania mszy świętej, w czternastej instrumenty muzyczne i warcaby. W piętnastej armatki i moździerzyki mosiężne. W szesnastej lejce, katery, koce. W siedemnastej – skóry jelenie i odzież dla strzelców pańskich i służby, z elementami srebrnymi.

⁷⁵ BK PAN, sygn. BK 07235, k. 3–6. Karta trzecia zapisana dwustronnie, karta czwarta zapisana jednostronnie i pół drugiej strony, karta piąta zapisane tylko pół strony, karta szósta zapisana jedna strona.

⁷⁶ BK PAN, sygn. BK 07235, k. 14 – 17v. Strona 14 to strona tytułowa, pozostałe strony zapisane dwustronnie.

Najbliższy krąg rodzinny Augustyna Działyńskiego

Na uwagę zasługuje bogate ozdobienie odzieży i sprzętu w złote lub srebrne elementy, świadczące o bogactwie ich posiadacza. Także broń biała: szabla, karabela, pałasz, kordelas są zdobione srebrem. Jest to typowy spis rzeczy „codziennego” używania. Wiele rzeczy posiada wykończenia złotymi lub srebrnymi glo-nami lub są haftowane złotem lub srebrem. Ogółem opis podkreśla przynależność właściciela rzeczy do bogatej szlachty, magnaterii. W spisie nie ujęto pozostawionych przez zmarłego: gotowizny w złocie, srebrze, pieniądzach i klejnotów. Spora część rzeczy, jak wynika z opisu, jest pochodzenia tureckiego lub wzoru tureckiego, mogłoby to wskazywać na zainteresowanie Augustyna orientem, jego sztuką zdobniczą i pięknem. Jednakże są to prawdopodobnie pamiątki po jego pradziadzie Zygmuncie Działyńskim, wojewodzie kaliskim⁷⁷, uczestniku wyprawy wiedeńskiej z 1683 roku⁷⁸.

W przedmiotowych aktach znajdują się również dokumenty, na które warto zwrócić uwagę. Pierwszy to spis pozostawionych przez zmarłego zobowiązań, nazwany „JW. Augustyn Działyński wojewoda kaliski obumierając zostawił długi niżej następujące”. Ogólna ich kwota jest bardzo wysoka jak na ówczesne czasy i sięga prawie miliona złotych⁷⁹. Działyński był winien:

- Mieczkowskiemu [Franciszkowi], kasztelanowi Konarskiemu – 80 000 zł,
- Rynorzewskiemu – 30 000 zł,
- Sulerzyckiemu – 30 000 zł,
- Sakałaskiemu [Skałaskiemu] – 20 000 zł,
- Waleckiemu – 10 000 zł,
- Cieńskiemu – 30 000 zł,
- Markusowi – 3 000 zł,
- Gostomskiemu [Andrzejowi Konrowi], podkomorzemu malborskiemu – 50 000 zł,
- Ostenowi – 38 000 zł,
- Grotom – 15 000 zł,
- Ulatowskiemu – 38 000 zł,
- Gliszczyńskiej – 24 000 zł,
- Guzoskiemu – 25 000 zł,
- Gliszczyńskiemu [Maciejowi], pisarzowi kaliskiemu – 21 000 zł,
- Kozłowskiemu 20 000 zł,
- Chrościckiemu – 37 000 zł,
- Jagniałkowskiemu – 21 000 zł,

⁷⁷ K. Piwarski, *Działyński Zygmunt (+1685)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1948, t. VI, s. 99–100.

⁷⁸ B. Twardowski, *Spis Rycerstwa Polskiego walczącego z Janem III pod Wiedniem oraz Szyk bojowy Wojsk Polskich i sprzymierzonych dnia 12 września 1683 r.*, Nakładem Księgarni Katolickiej, Poznań 1883, s. 9.

⁷⁹ BK PAN, sygn. BK 07235, k. 37.

- Józefowi Kozłowskiemu – 9 000 zł,
  - Orgiewskim – 10 000 zł,
  - pannie Ossenownie – 18 000 zł,
  - Zbyszowskiemu – 15 000 zł,
  - Ośmiałowskiemu – 18 000 zł,
  - Boboleckiemu 32 000 zł,
  - Nasioroskiemu – 10 800 zł,
  - Jakubowi Łakińskiemu – 10 000 zł,
  - Wałdoskiemu – 36 000 zł,
  - Głuchnoskiemu – 1 299,2 zł,
  - Raczyńskiemu – 333 000 zł,
  - kapitule gnieźnieńskiej – 19 196,08 zł
- Razem : 963 295, 28 zł.

Wg dalszej adnotacji, wojewodzina kaliska (Anna Działyńska) spłaciła:

- Ulatowskiemu – 38 000 zł,
- Skalaskiemu – 20 000 zł,
- Zbyszewskiemu – 15 000 zł,
- Gliszczyńskiemu, pisarzowi kaliskiemu – 21 000 zł,
- Ostenównie, żonie Wiechlewskiego – 18 000 zł.

Drugim wartym przejrzenia dokumentem są poniesione wydatki związane z pogrzebem Augustyna Działyńskiego⁸⁰, a mianowicie:

- zakup produktów: cukru, ryżu, kaszy, rodzynek, migdałów, oliwy, pieprzu, imbiru, szafranu, goździków, gałek muskatołowych, syropu, kaparów, cytryn i wina – suma 349 złotych,
- opłaty za dzwonienie w kościołach poznańskich: farze, tumie, u św. Wojciecha, św. Marcina w kwocie 72 tynfów,
- opłaty za msze u: Dominikanów, Karmelitów Bożego Ciała, Bernardynów, Franciszkanów, Karmelitów bosych, Reformatorów – razem 420 tynfów,
- opłaty za sukno na żałobę – 227 tynfów,
- za świece i pochodnie – 414 złotych.

Trzecim dokumentem jest wykaz pozostawionych przez zmarłego księgozbioru⁸¹. Spis ten został zatytułowany: *Inwentarz ksiąg Jaśnie W. J. P. Wojewody Kaliskiego pozostałych polskich jak i łacińskich, francuskich i manuskryptów do skrzyni sub litera A zamkniętych*. W rejestrze tym występują słowniki, statuty, konstytucje, lauda wojewódzkie, książki z zakresu historii, i geografii, mapy i różne

⁸⁰ BK PAN, sygn. 07235, k. 40, 41, 43, 44.

⁸¹ *Ib.*, k. 24, 25.

rękopisy. Księgi te stały się podstawą późniejszej Biblioteki Kórnickiej. Rejestr nie został opisany w artykule, gdyż temat ten został już poruszony w literaturze⁸².

ANEKS

Źródło: Biblioteka Kórnicka Państwowa Akademia Nauk,
rękopisy, sygn. BK 07235, k. 14 – 17v.

Regestr albo konotacja rzeczy pozostałych po śmierci S.P.J.W. JMci Pana Augustyna Działyńskiego Wojewody Kaliskiego Roku 1759 D. 5 Juny.

1mo w skrzyni pod literą A

Siodło zielone aksamitne mało co „zażywane” z frędzlą jedwabną zieloną

Czaprak aksamitny

Pokrowce do olstrów także

Rząd na jedwabnej taśmie cało obsadzany pozłocisty srebrny, ze wszystkim co należy na konia

Siatka zielona srebrem przerabiana

W tejsze skrzyni:

Nadziak hebanowy w srebro oprawny

Trąbka myśliwska ze słoniowej kości w srebro oprawna

Trąbka myśliwska bawola w srebro oprawna

Trąbka myśliwska fiszbinowa w mosiądz oprawna

Karabela demeszkową⁸³ robotą nabijana srebrem

Głownia turecka, tureckimi literami nabijana

Paski złotem przerabiane i w srebro oprawne

Pałasz staroświecki, kapturek srebrny i musztuczek⁸⁴ srebrny

Szabla wyszynka⁸⁵, rapcie⁸⁶ u niej jedwabne karmazynowe

Kordelas tombakowy przy którym łyżka i widelec tombakowy

Szpada u niej gifes⁸⁷ srebrnym drutem obwijany

Szpady duże żałobne

Pałasz masztalerski w mosiądz oprawny

⁸² R. Marciniak, *Księgozbiór Augustyna Działyńskiego (1715–1759), wojewody kaliskiego*, w: *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, Kórnik 1976, z. 12, s. 191–235. Tutaj też zamieszczony wykaz książek.

⁸³ Stal damasceńska – staropolski „demeszka”.

⁸⁴ Musztuk – część uprząży końskiej.

⁸⁵ Nazwa szabli od miejsca jej wytwarzania – słynna wytwórnia szabel w Wyszytach w Wielkopolsce.

⁸⁶ Rapcie – paski z taśmy albo sznurków do szabli.

⁸⁷ Gifes – część rękocyści broni białej osłaniająca rękę; garda.

Kordelas pazia w mosiądz oprawny
 Laska fiszbinowa srebrem nabijana
 Laska trzciniowa bez oprawy
 Lufka z morskiej piany srebrem oprawna z cybuchem tureckim wpół składanym,
 oprócz tego cybuchy trzy tureckie
 Róg kozacki do prochu w żelazo oprawny
 Róg bawoli do prochu w mosiądz oprawny
 Siodło czerwone aksamitne złotem haftowane z złotymi galonami
 Czaprak złoty złotem haftowany
 Frędzla jedwabna czerwona
 Pokrowce od ostrów czerwone aksamitne złotem haftowane
 Rząd czerwony jedwabny złotem przerabiany srebrno pozłocisty
 Kulbaka polska staroświecka czerwona złotem i srebrem haftowana kule u niej
 obie duże w srebro oprawne, strzemiona mosiężne, tybinki⁸⁸ stare, wojsłok stary,
 skóra czerwona
 Kulbaka czerwona aksamitna złotem haftowana oprawna w srebro kamieniami
 sadzona, strzemiona u niej husarskie mosiężne kamieniami jednakowymi sadzone.
 Do tej kulbaki wojsłok i olstra stare. Dywdyk⁸⁹ srebrem i złotem haftowany turecki
 na tle złotym i srebrnym.
 Kaptury do ostrów czerwone aksamitne złotem haftowane
 Jort⁹⁰ turecki aksamitny złotem haftowany. Nadto para ostrów na końcu aksamit
 zielony złotem haftowany
 Cugle stare jedwabne karmazynowe
 Siodło codzienne jelenią skórą oprawne. Na nim złoty galon w koło. Czaprak takież
 i pokrowce na olstrach
 W tejsze skrzyni derka na konia czerwona pąsowa ze srebrnym galonem, herb
 haftowany
 W tejsze skrzyni pokrowców sztuk siedem na taborety włóczkową robotą, z tych
 dwa nie dokończone.

2do w skrzyni pod literą B

Kiereja koloru słomianego aksamitna sobolami podszyta, u niej pętlice srebrne
 i potrzeby srebrne. Item kiereja zielona aksamitna złotym galonem obwiedziona
 pętlice mająca złote, marmurkami podszyta niecała jednak kawałki te które brakuje
 są w tej skrzyni. Sukien para wrzosowym aksamicie sobolami podszyte. Do tych
 sukien rękaw soboli luzem. Item rękawki z tureckiej materii sobolami obszyte.
 Item kiereja barankowa czarna karmazynowa kitajką podszyta bez jednego rękawa.

⁸⁸ Tybinka – część siodła, jego bok z poduszką kolanową.

⁸⁹ Dywdyk – dawne określenie jedwabnej kapy na konia.

⁹⁰ Jort (niem. Gurt) – pas do podtrzymywania siodła.

Materii tureckiej sztuka jedna na kanapę złotem przerabiana. Druga sztuka na dwa wezłowania do tej kanapy. Item suknia czerwona karmazynowa nowa wilkami podszyta, u niej guziki stalowe

3^{tio} w skrzyni sub litera C

Suknia koloru perłowego, na niej garnitura francuska srebrna do tej sukni kamizelka drojetowa czerwona, na niej taka sama garnitura srebrna. Spodnie sukienne perłowe. Item suknia perłowa z czarnymi pętlcami, do tej sukni kamizelka drojetowa felpą⁹¹ czarną w szachownicę podszyta z czarną frędzlą. Spodnie popielate. Item suknia francuskiego sukna w jabłonkowym kolorze aksamitem czarnym podszyta, do niej kamizelka aksamitna czarna galonem złotem szamerowana felpą w szachownicę podszyta, do tych sukien spodnie aksamitne czarne. Item sukien para z pąsowej angielskiej materii podszyta moskiewskimi kunami, guziki mosiężne pozłacane, spodnie z takiejże materii. Item suknia wierzchnia granatowa sukna francuskiego, złotym galonem szamerowana, u niej guziki pozłacane, do tej sukni kamizelka biała aksamitna galonem złotym szamerowana, spodnie sukienne granatowe. Item suknia aksamitna niebieska, gładko zrobiona, kamizelka także, spodnie także. Item para sukien z francuskiego sukna zielonych, przechodzonych z poletami złotymi gładko zrobionych, do nich spodnie zielone. Item suknia pąsowa barankami podszyta z poletami złotymi. Kamizelka atlasowa biała z poletami złotymi, do tych sukien pludry pąsowe. Item kamizelka z materii złotolitej, fandeszpan⁹² złotolity. Item kamizelka z litej srebrnej materii, fundy szpan srebrny. Item kamizelka z litej srebrnej materii, fundyszpan u niej srebrny. Item suknia francuskiego sukna w szarym kolorze z poletami srebrnymi. Do niej kamizelka różowa galonem srebrnym szamerowana. Spodnie aksamitne stare czarne. Item para sukien czarnych z niestrzyżonego aksamitu. Item kamizelka czarne drojetowa. Item suknia karmazynowa czerwona z poletami srebrnymi bez guzików. Mankiety z srebrnej litej materii, spodnie aksamitne czerwone. Item suknia niebieska aksamitna bez fałdów, podszyta gronostajami. Item suknia pąsowa stara z poletami złotymi bez podszewki, do niej kamizelka atlasowa biała stara z poletami złotymi, spodnie stare czerwone. Item wilczura białych wilków atlasem karmazynowym podszyta. Item suknia loferska⁹³ epoletami srebrnymi, fartuszek kitajkowy⁹⁴, koronka srebrna, pas kitajkowy z frędzlą srebrną.

⁹¹ Felpa – rodzaj tkaniny kosmatej jedwabno-wełnianej lub aksamitu wełnianego.

⁹² Fundeszpan – zlepek dwóch wyrazów z języka niemieckiego, bez odpowiednika w języku polskim – Faden – nitka i spannen – naciągać, rozpinać, tu w znaczeniu przetykany/przeciągany złotą nitką.

⁹³ Poprawnie laufer – giermek biegnący przed powozem lub orszakiem pańskim.

⁹⁴ Kitajka – jedwab chiński.

4to w skrzyni czwartej pod literą D

Suknia pąsowa kamlotu brukselskiego, galonem złotym szamerowana, u niej polety złote, guziki złote. Do tej sukni kamizelka morowa biała galonem złotym szamerowana, polety złote, guziki złote, spodnie jak suknia wierzchnia. Item suknia biała kamlotu brukselskiego, na niej fundy szpan złoty, guziki złote, do tej sukni kamizelka morowa czerwona, galonem złotym szamerowana, pludry z białego kamlotu. Item suknia kamlotowa popielata, u niej pętllice złote, guziki złote, do tej sukni kamizelka morowa biała z haftem złotym. Item suknia szara kamlotu brukselskiego, pętllice na niej srebrne, guziki srebrne, do tej sukni kamizelka z lamy srebrnej białej, spodnie jak suknia wierzchnia. Item suknia jedwabna kamlotu szarego stara na niej haft srebrny polety srebrne, guziki srebrne. Do tej sukni kamizelka białej mory haftowana srebrem, spodnie jak suknia wierzchnia. Item suknia gredytowa⁹⁵ zielona stara z poletami złotymi, kamizelka także, spodnie także. Item suknia z brukselskiego kamlotu w brzoskwińowym kolorze, stara gładka robota. Item sukien para jedwabnych z materii barakoni⁹⁶ popielatych, robota gładka starych, spodnie także. Item surdut aksamitny felpą czarną podszyty, stary. Kamizelka drojetowa niebieska galonem srebrnym szamerowana. Item surdut popielaty brukselskiego kamlotu w koło jedwabiem haftowany bez podszewki. Item surdut norderowy⁹⁷ biały z poletami srebrnymi stary. Item suknia moręgowata stara, kamizelka niebieska kamlotowa spodnie także. Item kamizelka aksamitna niebieska stara ze złotym galonem. Item kamizelka karmazynowa stara, do tej kamizelki węgierka sukienna w zielonym kolorze podszyta marmurkami, galon do niej złoty z frędzlą złota. Spodnie aksamitowe czarne. Item spodni starych kamlotowych czarnych dwoje. Item spodnie kamlotowe czerwone. Item szlafrok stary morowy popielicami podszyty. Item buty czarne sukienne, lisami podszyte.

5to w skrzyni pod literą E

Kilimów czerwonych tureckich na ścianę sztuk cztery. Firanek w tym kolorze i materii do okien sztuk cztery. Koberczyk fioletowy turecki haftowany złotem na stół jeden. Koberczyk biały złotem haftowany, aksamitem białym podszyty jeden. Koberczyk turecki złotem przerabiany z frędzlą zieloną, złotem przerabianą – jeden.

Kilimy tureckie złotem przerabiane stare na ścianę – trzy
 Koberczyk włóczkowy stary musułbasem⁹⁸ podszyty – jeden
 Brytów z aksamitu starego karmazynowego – siedem
 Bryty z frędzlami starymi – dwa

⁹⁵ Gredytura – ciężki jedwab francuski.

⁹⁶ Barakan – rodzaj tkaniny wełnianej lub półwełnianej na osnowie jedwabnej.

⁹⁷ Norder – grube sukno.

⁹⁸ Musułbas – tkanina bawełniana turecka, używana do podszywania.

Bryt na kanapę bez frędzli – jeden
 Wał trypowy⁹⁹ karmazynowy z kanapy – jeden
 Powłoki adamaszkowe ze spodków – trzy
 Pawilon adamaszkowy czerwony podróżny na około z galonkiem srebrnym – jeden
 Kołdra także z galonkiem i płatkami takim na około łóżka do tej kołdry do ekronu¹⁰⁰
 zasłonka z galonkiem
 Firanek adamaszkowych ze złotym galonkiem na około od kotary wielkiej – cztery
 Kołdra adamaszkowa do tych firanek z galonem złotym
 Item firanek srebrnych adamaszkowych karmazynowych z galonem na około –
 dwie
 Kołdra bogata na białym atłasie złotym jedwabiem haftowana na łóżko wielkie –
 jedna
 Koberzec aksamitny czerwony stary złotem i srebrem haftowany, atłasem żółtym
 podszyty – jeden
 Pawilon adamaszkowy czerwony stary – jeden
 Koberczyk sukienny zielony jedwabną frędzlą, na przykrycie stołu – jeden
 Koberczyk sukienny granatowy, haftowany sukniem żółtym. Przykrycia niebie-
 skiego koloru adamaszkowe ze złotym galonkiem na krzeselka.
 Kawałki materii tureckiej, starej od kanapy – dwa
 Kołdra biała marslową¹⁰¹ robotą – jedna
 Kapelusz, na którym złoty fandyszpan i pióro białe – jeden
 Kapelusz ze srebrnym galonem – jeden
 Kapelusz kosmaty zimowy – jeden
 Kapelusz stary – jeden
 Czapka barankowa siwa spuszczana – jedna

6to w skrzyni pod literą F

Pawilon nowy adamaszkowy czerwony z galonem złotym na dwie osoby
 Kołdra nowa adamaszkowa i płatek u nich, galon na około, zasłonka adamaszkowa
 na Ekron także z galonem złotym

7mo w skrzyni pod literą G

Kiereja barakonowa czerwona niedźwiadkami podszyta. Item płaszcz czerwony,
 listwy u niego aksamitem czarnym podszyte. Węgiełka hajducza niedźwiadkami
 podszyta. Surduty stangreckie niedźwiadkami starymi podszyte – dwa. Poduszki
 aksamitne duże, jedna z frędzlą na około, druga goła

⁹⁹ Poprawnie trypt – materia jedwabna.

¹⁰⁰ Ekron – prawdopodobnie z j. francuskiego ekran – parawanik.

¹⁰¹ Prawdopodobnie nazwa od miejscowości Le Mans (Francja), gdzie wyrabiano tkaniny wełniane.

8vo w skrzyni pod literą H

Obicia adamszkowego niebieskiego brytów trzydzieści trzy. U góry galony złote i wężyk złoty, u dwóch galon złoty na około. Kilimek turecki stary w czerwonym i niebieskim kolorze – jeden. Pawilon adamszkowy niebieski stary na około galonek srebrny. Obicia atlasowego w cieniu, starego brytów dwadzieścia pięć, w kościele dwa. Kołpaków niedźwiedzich sześć, czerwonych cztery, na stangretów a dwa na hajduków.

9no w skrzyni pod literą J

Niedźwiedzi białych dwa na około brzegu w sukno pąsowe, na tym suknie galon pojedynczy srebrny. Niedźwiedzia szara na konia, u niej w koło sukno granatowe bez galonu.

10mo we dwóch skrzyniach

Kotary dwie, wezglowia dwa od kotary adamszkowej.

11mo

Przykrycia na kolebkę adamszkowe, galonem złotym obszyte. Item franki do teźże kolebki adamszkowe karmazynowe.

12mo

Kobierce włóczkowe duże z herbami pańskimi na przykrywanie stołów – dwa. Item kobierzec jedwabny teźże wielkości bez herbu – jeden.

13^{tio}

Apparat kościelny ze wszystkim
Ampułki srebrne
Miedniczka srebrna auszpurską¹⁰² robotą
Kielich srebrny pozłocisty
Patena srebrna pozłocista
Mszał

---

¹⁰² Poprawnie augsburską.

14to

Skrzypce kremnickie¹⁰³ – jedno
 Oktawka hebanowa słoniową kością wysadzana – jedna
 Fagot – jeden
 Wiola ze smyczkiem hebanowym
 Bandura – jedna
 Arcabnica¹⁰⁴ hebanem wysadzana i kością z arcabami¹⁰⁵ takimi
 Item arcabnica stara hebanem powleczona z arcabami

15to

Armatek mosiężnych, żelazem oprawnych sztuk trzy
 Moździerzików mosiężnych sztuk cztery

16to

Lejce kamelcharowe¹⁰⁶ czerwone ze wszystkim co należy na cug koni jeden
 Item kamelcharowe żółte, we wszystkim co należy na cug koni
 Item kamelcharowe przerabiane niebieskie z białym
 Szor do tych lejców srebrem pobielany
 Kareta berlińska, żółtą tryką wybita
 Item lejce jedwabne, złotem przerabiane w kolorze karmazynowym
 Kareta aksamitem, frędzlą złotą i galonem złotym wybita
 Koców włóczkowych z dubeltowymi orłami granatowym kolorem wyrobiona
 sztuk pięć
 Koc szósty biały z frędzlą włóczkową, na przykrycie konia.

17mo

Skóry jelenie wyprawne trzy

Srebra hajducze:

Pas przez ramię, na którym jest sztuk czterdzieści siedem, przy tym pasie blacha na której herb pański wybity. Przy blasze szabla w srebro oprawna i pochwy oprawne. Item pas drugi, na którym sztuk czterdzieści siedem, przy tym pasie blacha także z herbem pańskim przy blasze. Szabla w srebro oprawna, u niej dwa

¹⁰³ Nazwa od miejsca pochodzenia – Kremnica (Słowacja).

¹⁰⁴ Arcabnica – warcabnica.

¹⁰⁵ Arcaby – warcaby.

¹⁰⁶ Poprawnie kamcharowe – rodzaj atlasu jedwabnego.

kółka wyrwane, jednak na wstążce są przywiązane. Item magierki¹⁰⁷ dwie z tabliczkami srebrnymi, na których herby pańskie wybite, w koło nich galonki srebrne.

Srebro na strzelca:

Pas na ramię, na którym guzów pięćdziesiąt pięć, przy tym pasie sprzączek dużych cztery, sztyftów sześć. Item trąbka rogowa w srebro oprawna. Item pendent¹⁰⁸ w koło guzami sadzony, tych guzów jest dwadzieścia osiem. Zamek srebrny, na nim herb pański wyszytychowany, sprzączka mosiężna pobielana, kordelas w srebro oprawny. Item kordelas pański zielony tombakowy pozłocisty z parą noży, do tego kordelasa pendent zielony złotem przerabiany, zamek albo sprzączka srebrna, pozłocista, sadzona kamieniami zielonymi.

Laski loferskie trzciniowe dwie duże, na nich gałki srebrne, u dołu skuwki srebrne Laska pańska trzciniowa, na niej nadziak szczerozłoty, na dole skuwka szczerozłota Szpada pańska, u niej gifes¹⁰⁹ szczerozłoty, munsztuczek, haczyk i skuwka szczerozłota

Item blachy dwie srebrne z herbami pańskimi od loferskich kabur.

Cyfry srebrne hajduckie dwadzieścia cztery, guzów srebrnych dwadzieścia cztery Item noży porcelanowych w srebro oprawnych sztuk dwanaście.

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie:

- zespół: Metryka Koronna, Księgi Pieczętne – Sigillata,
  - sygn. 1/4/0/3/S 25,
  - sygn. 1/4/0/3/S 26,
  - sygn. 1/4/0/3/S 27.

Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk:

- zespół rękopisy,
  - sygn. BK 00613,
  - sygn. BK 07235.

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie:

- zespół 0181: księgi metrykalne parafii Pakość,
  - sygn. AP 157/15.

¹⁰⁷ Magierka – czapka węgierska.

¹⁰⁸ Pendent – pas noszony przez ramię, służący do noszenia broni białej.

¹⁰⁹ Gifes – rękojeść.

Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu:

- zespół: księgi metrykalne parafii Konarzewo,
  - sygn. PM 130/01,
  - sygn. PM 130/06,
  - sygn. PM 130/11.
- zespół: księgi metrykalne parafii Swarzędz,
  - sygn. PM 291/01.

Archiwum Diecezjalne w Kielcach

- zespół: księgi metrykalne parafii Koniecpol
  - sygn. 412.

Internet

Teki Dworzaczka, *Materiały historyczno-genealogiczne do dziejów szlachty wielkopolskiej XV–XX wieku*. Biblioteka Kórnicka, <http://teki.bkpan.poznan.pl> (10.06.2021).

Genealodzy.pl, księgi metrykalne parafii św. Krzyża w Warszawie, <https://metryki.Genealodzy.pl/metryka.php?ar=9&zs=9243d&sy=516&kt=1&pplik=006.jpg#zoom=1&x=1998&y=530> (10.06.2021).

Material ikonograficzny

Portret Augustyna Działyńskiego, Państwowa Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka, sygn. MK 3403.

Portret Anny z Radomickich Działyńskiej, Państwowa Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka, sygn. MK 3284.

Zdjęcie pomnika św. Jana Nepomucena w Konarzewie – archiwum autora.

Zdjęcie pałacu w Konarzewie – z archiwum p. E. Tomkowiaka z Dopiewa.

Bibliografia

Boniecki A., *Herbarz Polski*, wyd. Gebethner i Wolff, t. V, Warszawa 1902.

Boniecki A., *Herbarz Polski*, wyd. Gebethner i Wolff, t. VII, Warszawa 1904.

Borkowska Małgorzata S[iostra] O[rdo] S[ancti] B[enedicti], *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. II, *Polska Centralna i Południowa*, wydawnictwo DiG, Warszawa 2005.

Dworzaczek W., *Działyński Ksawery Szymon Tadeusz (1756–1819)* w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1948, t. VI.

Dziembowski P. M., *Inwentarz rzeczy ruchomych po Magdalenie z Działyńskich Raczyńskiej z 1743 roku*, w: *GENS Rocznik Towarzystwa Genealogiczno-Heraldycznego*, Poznań 2019.

Dziembowski P.M., *Inwentarz rzeczy ruchomych po biskupie Aleksandrze Działyńskim z 1739 roku*, w: *GENS Rocznik Towarzystwa Genealogiczno-Heraldycznego*, Poznań 2018.

Encyklopedia Powszechna, nakład i druk S. Orgelbrand, t. XII, Warszawa 1863.

Katalog zabytków sztuki w Polsce, Dawne województwo poznańskie, Dawny powiat poznański, pod red. T. Ruszczyńskiej i A. Sławskiej, t. V, z. 20, PAN, Instytut Sztuki, Warszawa 1977.

Kieniewicz S., *Działyński Ignacy Józef Franciszek Adam (1754–1797)* w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1948, t. VI.

Konopczyński W., *Gurowski Władysław Roch h. Wczele (ok. 1715–1790)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków 1960–1961, t. IX.

Konopczyński W., *Działyński Augustyn h. Ogończyk (1717–1759)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1948, t. VI.

Korytkowski J., *Pralaci i Kanonicy Katedry Metropolitalnej Gnieźnieńskiej, od roku 1000 aż do dni naszych*, t. I, wyd. Lange J. B., Gniezno 1883.

Kroniki Staropolskie, Kronika Reformatorów Poznańskich, opr. Jacka Wiesiołowskiego, Salezego Bogumiła Tomczaka O[rdo] F[ratrum] M[inorum] i Grzegorza Antoniego Wiśniowskiego OFM, Wydawnictwo Miejskie, Poznań 2006.

„Kuryer Polski” nr 727 z 1750 roku.

Mańkowski A., *Czapski Franciszek Stanisław Kostka h. Leliwa (+ 1802)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1938, t. IV.

Mańkowski A., *Czapski Michał (ur. 1702)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1938, t. IV.

Marciniak R., *Księgozbiór Augustyna Działyńskiego (1715–1759), wojewody kaliskiego*, w: *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, wyd. Polska Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka, Kórnik 1976, z. 12.

Pielas J., *Inwentarze pośmiertne ruchomości szlachty sandomierskiej z XVII–XVIII wieku – perspektywy i problemy metodologiczne przygotowywanej edycji źródłowej*, w: *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*, t. 63, z. 4, wyd. Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2015.

Pośpiech A., *Pułapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*, wyd. Letter Quality, Warszawa 1992.

Piawski K., *Działyński Zygmunt (+1685)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 1948, t. VI.

Potocki S., *Genealogia kórnickiej linii Działyńskich*, w: *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, wyd. Polska Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka, Kórnik 1976, z. 12.

Pułaski K., *Kronika polskich rodów szlacheckich Podola, Wołynia i Ukrainy*, t. II, wyd. DiG, Warszawa 2004.

Roszkowski B., *Widok żałobny dwóch znakomitych pogrzebów, ś. P. Jaśnie Wielmożnego Pana Jegomości Pana Augustyna na Kościelcu y Działyniu Chrabi Działyńskiego, wojewody kaliskiego, kawalera Orderu Orła Białego, konwentu Pakoskiego Wielebnych OO. Reformatorów Fundatora y Syndyka Apostolskiego, w dziedzicznym fundacji swojej grobie Roku Pańskiego 1759, dnia 1. Czerwca pochowanego i przy godnej pamięci ojcu swoim roku pańskiego 1762, dnia 30. Września pogrzebioney ś. P. wielmożnej pani Jejmości pani Brygitty z Działyńskich Czapskiej, wojewodziny malborskiej, starościny kościerzńskiej*. Drukarnia Akademicka, Poznań 1762 (?).

Twardowski B., *Spis Rycerstwa Polskiego walczącego z Janem III. pod Wiedniem oraz Szyk bojowy Wojsk Polskich i sprzymierzonych dnia 12 września 1683 r.*, Nakładem Księgarni Katolickiej, Poznań 1883.

Uruski S., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, wyd. Gebethner i Wolff, t. XIV, Warszawa 1917.

Urzednicy wielkopolscy XVI-XVIII wieku. Spisy, opr. A. Bieniaszewski, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1987.